

Яблуновська К. О

асистент кафедри методики професійного навчання
Миколаївського національного аграрного університету

МЕТОДИКА ВІДБОРУ І СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ-АГРАРНИКІВ

У статті розглянуто зміст екологічної освіти його складові, оволодіння різними видами і рівнями діяльності, вміння працювати з інформацією та інформаційними технологіями, оволодіння процесами змістоутворення, що має забезпечити на різних рівнях освіти спочатку функціональну грамотність, потім оволодіння предметом, основними видами пізнавальної і практичної діяльності і, нарешті, відповідними компетенціями.

Ключові слова: екологічна освіта, викладачі аграрники, зміст освіти, методика.

В статье рассмотрено содержание экологического образования его составляющие, овладение различными видами и уровнями деятельности, умение работать с информацией и информационными технологиями, овладение процессами смыслообразования, что должно обеспечить на разных уровнях образования сначала функциональную грамотность, затем овладение предметом, основными видами познавательной и практической деятельности и наконец соответствующими компетенциями.

Ключевые слова: экологическое образование, преподаватели аграрии, содержание образования, методика.

The article considers the content of environmental education, its components, mastering different types and levels of activity, ability to work with information and information technologies, mastering the processes of content formation, which should provide at different levels of education first functional literacy, then mastering the subject, basic cognitive and practical activities and, finally, the relevant competencies.

Key words: ecological education, agrarian teachers, content of education, methods.

Актуальність статті. Найважливішим компонентом екологічної політики будь-якої держави є підготовка фахівців, здатних до вирішення екологічних завдань різного масштабу. Провідна роль у вирішенні поставленої мети відведена системі вищої освіти.

Високий рівень компетентності та майстерності студентів аграрників, майбутніх викладачів, дозволить підвищити якість організацій екологічного освіти і виховання студентів у закладах вищої освіти аграрного спрямування. Від еколого-професійної підготовленості студентів залежить стан навколишнього середовища, загальна екологічна освіченість населення [1, с.71].

Постановка проблеми. Інтерес до проблеми організацій екологічного освіти виявляють і вітчизняні, і зарубіжні дослідники. На сучасному етапі в світі вже накопичено великий досвід в області екологічної освіти, проте, світові досягнення в даній області недостатньо доступні для педагогічної громадськості.

У педагогічній практиці минулих років екологічна освіта студентів – майбутніх викладачів у багатьох випадках обмежувалась коротким курсом загальної екології, вивчення якого здатне лише дати початкові відомості, але не дозволяє підвищити еколого-педагогічну підготовку студентів.

Погляди на зміст освіти екологічної освіти майбутніх викладачів-аграрників взагалі і її важливу складову частину – навчання, останнім часом зазнали значної трансформації.

У сучасній дидактиці в порівнянні з дидактикою традиційної школи значно розширилося і збагатилося уявлення про зміст екологічної освіти. За сучасними уявленнями не тільки наука, але і вся культура виступає джерелом і основою для відбору змісту.

Іншими словами, виходячи з обґрунтування культури як цілісності в єдності духовних і матеріальних її складових, що забезпечують "універсалізм бачення", в екологічну освіту майбутніх спеціалістів проєктуються наука, філософські погляди на світ і місце

в ньому людини, мистецтво, право, етика, побут, звичаї, мову, культурологічні підходи і оцінки [2, с. 200].

Формулювання цілі статті розглянути основні принципи та критерії відбору змістової складової формування екологічної компетенції.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу теорії та практики формування екологічної компетентності викладачів-аграрників можна встановити, що процес формування екологічної компетентності у студентів аграрних закладів вищої освіти повинен здійснюватися системно, враховуючи: соціальне замовлення на підготовку екологічно свідомих та активних педагогів аграрної сфери, мету, завдання, принципи (міждисциплінарності та екологізації знань), зміст, методи й форми екологічної підготовки студентів-аграріїв; етапи та умови формування їх екологічної компетентності; управління процесом формування екологічної компетентності в аграрних закладах освіти [3, с. 48].

В основі навчального матеріалу лежать предметні знання, які є системою різних понять технічних, наукових, технологічних, певним чином організованих і сформульованих [4].

Предметними знаннями називаються ті наукові знання, які в ході процесу навчання перетворюються в навчальні.

Всі наукові знання, в свою чергу, можна розділити на:

- предметні – до них відносяться описи процесів, об'єктів, явищ та ін;
- знання про наукові методи, за допомогою яких здійснюються дослідження;
- знання про наукову логіку, які ілюструють хід розвитку науки, процес розробки процедур і зміст досліджень,
- історико-наукові знання, що показують історичний аспект вирішення наукових проблем, аналіз творчості вчених, історію відкриттів.

Складність навчального матеріалу можна визначити за такими параметрами:

- насиченість та інформативність;
- новизна змісту;
- кількість і частота вживання вже вивчених термінів;

– складність викладу (в першу чергу це довжина і конструкція текстів методичних матеріалів, що надаються студентам, лекційних та практичних матеріалів);

- складність побудови;
- ступінь абстрактності.

В основі процесу підбору навчального матеріалу для майбутніх викладачів-аграрників лежить безліч принципів, однак усі їх можна звести до трьох основних:

1. відповідність змісту освіти до сучасного рівня розвитку науки, виробництва та громадянського суспільства;
2. єдність процесуальної і змістовної сторін освіти, яка виражається в тому, що в ній представлені всі основні види людської діяльності в певному взаємозв'язку;
3. структурна цілісність змісту на різних рівнях з урахуванням індивідуальності розвитку здобувача вищої освіти (навчальний матеріал повинен бути пропорційним, збалансованим і гармонійним по відношенню до всіх компонентів).

Зміст екологічної освіти розглядається як елемент педагогічної системи, що використовується для вирішення дидактичних завдань і залежить від цілей освітнього процесу. Положення про принципові засади формування змісту освіти представлені в роботах Савченко, Грінберга, Баранникова, Беспалько, Коростелев і ін. Змістовний компонент є одним з ключових елементів моделі підготовки студентів в умовах сучасного соціуму [5-8].

При проектуванні змісту навчального курсу використовують принципи і критерії класичної дидактики.

В умовах сучасної потреби в компетентних викладачах аграрного профілю, однією з основних компетенцій яких є екологічна, нами запропонована наступна система принципів відбору змісту.

1. Принцип відповідності соціальному замовленню. Згідно з цим принципом в зміст освіти повинні входити не тільки сучасні знання, вміння і навички. Обов'язково враховується потреба підприємства, відповідності змісту освіти рівню розвитку науки, виробництва, соціальної сфери, вимогам розвиваючого суспільства. Повинні враховуватися і

можливість вибору знань студентами, їх індивідуальні потреби. Завдяки цьому людина досягає всебічного розвитку і зростання особистості.

2. Принцип регіональності. Цей принцип допомагає майбутнім викладачам аграрникам виробляти вміння співвідносити локальність своїх дій з глобальністю їх наслідків. Досягнення цих умінь можливо шляхом вивчення прикладів, близьких їм в повсякденному житті і майбутній практичній діяльності, прикладів, що мали місце в регіоні їх проживання або знаходження та розгляд цих прикладів у розрізі їх безпосередніх та опосередкованих наслідків [9, с. 81].

3. Принцип науковості. У змісті освіти має відобразитися наукове уявлення про навколишній світ, його єдність, цілісність, процесуальність і самоорганізацію, коеволюційний характер розвитку природного, соціального і техногенного середовищ. Матеріал навчального курсу повинен відповідати новітнім досягненням тієї чи іншої науки. Теорія і практика повинні бути єдині. Це дозволить майбутньому викладачу аграрного вузу у своїй професійній діяльності передавати здобувачам знань використовувати історичний і власний досвід для вирішення виробничих ситуацій.

4. Принцип професійної спрямованості. Одержувані знання повинні відповідати майбутній професійній діяльності у вищому навчальному закладі аграрної спрямованості, відповідати вимогам компетенцій, додаткових критеріїв, запропонованих майбутнім роботодавцем (при навчанні на основі соціального партнерства) або особливо затребуваними на ринку праці.

5. Принцип безперервності. Необхідно забезпечити поступовість і етапність сходження здобувачів знань в освоєнні реалізованих знань. Реалізується спадкоємність і взаємозв'язок змісту, методів, методик, технологій і форм організації навчально-виховного процесу. При виборі змісту навчання важливі його методи, засоби, форми технології. Також мають значення і рівні засвоєння, що визначають той чи інший процес навчання.

6. Принцип систематичності. Відбір змісту навчання повинен забезпечувати системну

організацію навчально-виховного процесу, наступність навчальної та позанавчальної діяльності.

7. Принцип забезпечення єдності змісту освіти з позицій всіх навчальних предметів навчання. Складові змісту освіти повинні бути тісно пов'язані між собою, врівноважені і пропорційні міждисциплінарно. В той же час, навчальний матеріал не повинен надлишково дублюватися в інших навчальних курсах. Необхідно забезпечувати інтеграцію природничо-наукового і гуманітарного знання.

Звичайно, як і раніше актуальна вимога реального врахування дійсності, ступеня існуючої на даний час готовності педагогів вищої школи, ресурсного та методичного оснащення навчальних закладів.

Дотримуючись перерахованих вище принципів, можна сформулювати наступні критерії відбору:

- Цілісність відображення основних частин соціального досвіду, перспектив розвитку суспільства, прагнення до багатостороннього розвитку особистості здобувача знань. Цей критерій обумовлює необхідність включення в зміст екологічної освіти знань про суспільство, культуру, людину, техніку, а також можливості засвоїти навички роботи за зразком, творчої діяльності, закласти основи формування ціннісного ставлення, що має важливе значення для переходу знання в переконання.

- Виділення головного, найбільш суттєвого у всьому різноманітті навчального матеріалу, маркування особливо значущих частин досліджуваного, в основному найбільш потрібних і універсальних пізнавальних компонентів.

- Відповідність віковим і психологічним особливостям студентів.

- Співвіднесеність з часом, який виділяється на вивчення конкретного предмета навчальним планом.

- Необхідність повноцінного врахування як вітчизняного, так і іноземного досвіду в побудові навчальної програми.

- Відповідність змісту рівню забезпеченості матеріальними і навчально-методичними засобами з урахуванням перспективи розвитку в цьому напрямку.

Всі зазначені принципи мають досить загальний характер, і їхня реалізація часто обростає безліччю питань.

Так, особливості віку здобувачів вищої освіти вельми складно врахувати, не викрививши систему подання матеріалу, якщо вона сформована досить лінійно. В такому разі необхідно диверсифікувати отриманий вище-описаними методами зміст освіти для більшої відповідності тому чи іншому віку студентів.

Є кілька способів конструювання і структурування змісту освіти, які на практиці визначають способи розробки освітньої програми [10].

Перший спосіб – це лінійна побудова навчального матеріалу. У такій структурі окремі частини навчального матеріалу представлені послідовно і безперервно як ланки єдиної цілісної навчальної теми, які в сукупності розкривають розділ, а всі розділи – навчальний курс. Кожна частина вивчається тільки один раз.

Другий спосіб, концентричний, використовується, якщо одне і те ж питання розглядається кілька разів. При повторі зміст розширюється, збагачується новою інформацією та вирішується на новому рівні. До проблеми можна повертатися через якийсь незначний час в, рамках курсу, що вивчається, але можна і через кілька років.

Третій спосіб подання змісту освіти – спірально-видний: ставиться проблема, до вирішення якої учні та вчитель повертаються постійно, розширюючи та збагачуючи коло пов'язаних з нею знань і способів діяльності з різних сфер людської діяльності. Таким чином, для цього способу характерно багаторазове повернення до опрацювання одних і тих же навчальних тем і доповнення нових.

Четвертий – модульний спосіб. При такому способі весь зміст кожної навчальної теми як цілісної одиниці змісту освіти перерозподіляється за наступними напрямками:

- орієнтаційний, методологічний (іноді його називають світоглядним);
- змістовно-описовий;
- операційно-діяльнісний;
- контрольно-перевірочний.

Найбільш оптимальним для якісного формування екологічної компетентності майбутніх викладачів-аграрників в умовах сучасної вищої школи є модульний спосіб.

У такому випадку, для оптимізації процесу, формування екологічної компетентності доцільно базувати на модульному методі структурну модель цілеспрямованого формування екологічної компетентності майбутніх викладачів спеціальних дисциплін закладів вищої освіти аграрної галузі. Вона вміщує складові формування компетентності та порядки їх взаємодії, наглядно показуючи цей організований процес. Моделювання процесу цілеспрямованого формування компетенції значно полегшує подальшу структурування навчального матеріалу та екологічної освіти загалом.

Висновки. Відбор і структурування змісту екологічної освіти майбутніх викладачів-аграрників повинен відбуватися виходячи з потреб роботодавця в фахівців необхідного профілю, з урахуванням регіонального фактора, реальних технологічних процесів і ліній обладнання, існуючого на виробництві.

Педагог-аграрник в майбутньому повинен буде передавати свої компетенції в повній мірі студентам-фахівцям агропромислового комплексу.

Процес відбору навчальної інформації повинен розглядатися з системних позицій. Для з'ясування наукової основи і форми організації навчальної інформації повинні розглядатися різні теорії відбору змісту навчального матеріалу.

Запропоновано основні принципи та систему критеріїв вибору змісту навчання майбутніх викладачів-аграрників в розрізі сучасного соціального замовлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Моїсєєва Л.В., Файрушина С.М. Екологічна педагогіка: сучасний аспект / Л. В. Моїсєєва, С.М. Файрушина // Міжнародний журнал експериментальної освіти. – 2017. – № 2. – С. 71–72. URL: <http://www.expeducation.ru/ru/article/view?id=11157> (дата звернення: 08.03.2021).

2. Трішкіна Н. І. Сучасні підходи до формування професійних компетенцій фахівців торговельно-економічного профілю / Н. І. Трішкіна // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 4. – С. 198–202.
3. Яблунівська К. Теоретичні аспекти формування екологічної компетентності майбутніх викладачів аграрних закладів вищої освіти / К. Яблунівська // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. – 2018. – № 15. – С. 47–53.
4. Сапожников С.В. Вища педагогічна освіта в країнах Чорноморського регіону : історія і сучасність : [монографія]. / С.В. Сапожников // Інновація. – 2013. – С. 480
5. Коростелев А. А. Влияние системы повышения квалификации на развитие ключевых компетенций специалис [Електронний ресурс] / А. А. Коростелев, А. Н. Ярыгин, Н. А. Ярыгина // Педагогіка і наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2009. – № 2.
6. Баранников, А. В. Влияние системы повышения квалификации на развитие ключевых компетенций специалиста / А. В. Баранников // Содержание общего образования: компетентностный подход – 2002. – С. 51– (ГУ ВШЭ).
7. Грінберг Л. Інформаційно-комунікативна складова професійної компетентності майбутніх документознавців / Л. Грінберг // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр. / Київський нац. ун-т культури і мистецтв; ін-т державного управління. За заг. ред. В. В. Бездрабко. – К.: КНУКіМ. – 2011. – Вип. 5. – С. 151–157.
8. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі [Електронний ресурс] / О. П. Савченко // Педагогіка і наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2010. – № 3.
9. Скалон Н. В. Роль регионального экологического образования и просвещения в сохранении окружающей среды охраняемых природных территорий / Н. В. Скалон, О. В. Петунин, Т. А. Жукова. // Профессиональное образование в России и за рубежом. – 2018. – №3. – С. 79–86.
10. Defining and Selecting Key Competencies. Rychen D.S. & Salganik L.H. – 2001. Gttingen: Hogrefe & Huber Publishers.